

BRITANNIA PARTICIPATION IN SETTLEMENT OF POLISH-UKRAINIAN CONFLICT
IN GALICIA IN 1918-1919 TH.

In article considers activity of british governmental structures with respect to settlement of question of ukrainian-polish opposition in East Galicia after Gabsburg's empire disintegration. Author has a shot to lead, that intervention of Britain into conflict determined et first for all by her own strategy. Specifically constructions of post-war peace, that was bottomed on forces balance-sheet system, and also to endeavor to solve all of national squabbles at most justly, taking into account interests of each with sides.

Федорів О.Я.

КОМУНІСТИЧНІ СИЛИ ПОЛЬЩІ У ПОЛІТИЦІ СРСР ЩОДО ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (1920-1926 рр.)

Однією із найважливіших і найцікавіших проблем історії Західної України 20-х років ХХ ст. є радянофільство західноукраїнської громадськості. Радянофільські настрої ініціював і підтримував комуністичний уряд Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) через прорадянські сили у Західній Україні, які були як у підпіллі, так і існували на легальному становищі. Їх об'єднувало те, що всі вони фінансувались і керувались з Москви. В українському суспільстві дедалі поширювалося переконання, що Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР), незважаючи на її комуністичний режим та федеративний зв'язок з Росією, є українською державою, якою повинні дорожити всі українські патріоти. Радянофільська орієнтація серед частини західноукраїнської інтелігенції почала набирати ознак доброго тону. Під її вплив підпадали центристські партії й організації, зокрема так звана незалежна група в Українському національно-демократичному об'єднанні (УНДО), Українська соціал-демократична партія (УСДП), Українська партія праці (УПП). Деякі західноукраїнські діячі підтримували контакти з радянським консульством у Львові та радянським урядом у Харкові. Галицькі науковці і літератори публікували свої твори у радянських виданнях і брали участь у роботі радянських наукових і освітніх установ [10, с.196].

Радянофільство на Західній Україні малодосліджене. Деякі дослідники побіжно торкались цього питання (М.Кугутяк [31; 32], Т.Гунчак [11], Я.Грицак [10]), однак яким чином ліві політичні сили впливали на прорадянські настрої, досліджено фрагментарно.

Радянські дослідники, які працювали над історією лівого руху на західноукраїнських землях у міжвоєнний період, – Ю.Ю.Сливка [4; 51; 52; 53; 54], С.А.Макарчук [36; 37], М.І.Панчук [39; 40; 41] – спирались на

значну документальну базу. Ю.Ю.Сливка звертає особливу увагу на взаємовідносини між правими та лівими політичними силами Західної України. С.А.Макарчук робить у своїх працях наголос на соціально-економічному становищі. М.І.Панчук розглядає історію Комуністичної партії Західної України в контексті класової боротьби. Незважаючи на те, що праці вищезазначених дослідників в основному були написані в радянський час, вони зберігають актуальність і нині.

Серед дослідників української діаспори слід виокремити працю М.Прокопа “Україна і українська політика Москви” [45], яка відзначається викладом фактів, які не доступні нам із радянських досліджень. Сучасні українські дослідники – Кульчицький С.В. [33], Кучер В., Павленко В. [34], Геник М., Любінець І. [9], Васюта І.К. [6] торкаються окремих моментів, які стосуються даного дослідження. Зокрема, Кульчицький С.В. досліджує політику СРСР через закордонну політику УСРР. Кучер В., Павленко В., Васюта І. вказують на діяльність лівих сил на Західній Україні в контексті українських національно-визвольних змагань. Серед польських дослідників слід відзначити Б.Димека, який вірно відобразив роль Комуністичної партії Західної України (КПЗУ) серед комуністичних організацій Європи [22]. О.Калакура дослідив радянсько-польські стосунки в контексті коренізації польського населення на терені СРСР [27].

Але, незважаючи на те, що даної теми торкалось багато дослідників із різними політичними світоглядами, в історіографії не склалось цілісної картини політики Союзу Радянських Соціалістичних Республік щодо Західної України, не визначено остаточно, які методи використовували комуністи на Західній Україні для прихилення симпатій західноукраїнського населення. Радянські дослідники цю тему свідомо оминають, сучасні – розкривають досить фрагментарно. У даній статті зроблено спробу розкрити політику СРСР на Західній Україні через західноукраїнських комуністів.

З приходом до влади більшовиків у Росії, а згодом і в Україні стала реалізовуватись доктрина підштовхування світової пролетарської революції, під прикриттям якої маскувались плани експансії радянського режиму в Європу. Одне з чільних місць у цих планах відводилося Польщі [27, с.200]. “Перемога Радвлади зсередини у Польщі, – писав, зокрема, В.І.Ленін у листі польським комуністам, датованому 19 жовтня 1921 р., – величезна перемога. Якщо тепер, на мою думку, радвлада здобула міжнародну перемогу на 20 – 30 %, то після перемоги радвлади зсередини у Польщі, міжнародна перемога комуністичної революції буде 40 – 50 %, може навіть 51 %. Бо Польща поруч з Німеччиною, Чехословаччиною, Угорщиною, і радянська Польща підірве весь режим, побудований на Версальському мирі” [6, с.40]. В одній із статей видання КП(б)У “Комуніст” вказувалось: “Як для утворення, так і для організації нового суспільства – комуністичного

– потрібні великі сили, інакше зміни будуть відкинуті... Або світова революція, або капіталістичне рабство” [43]. Однак політика військової експансії зазнала провалу. Голова Ради народних комісарів України Х. Раковський вказував: “Наша офензива проти світової буржуазії не вдалася. [...] Ми не маємо іншого виходу, як підступ. Ми мусимо збудувати троянського коня, за допомогою якого ввеземо комунізм у буржуазну твердиню. [...]”[47]. Таким троянським конем мали стати комуністичні сили у Польщі.

Першим етапом у створенні комуністичних організацій у Галичині була Інтернаціональна революційна соціал-демократія (ІРСД) [51]. Про це вказував Й. Крілик, який тривалий час був секретарем КПЗУ [50, с. 7]. ІРСД виникла, за твердженням О.Ю.Карпенка, в 1915 р. [28, с.70]. Комуністичні організації постали серед вихідців зі Східної Галичини в 1918 р. у Туркестані [16, арк.159-160]. Перші комуністичні гуртки в Східній Галичині були створені в другій половині 1918 р. [66, с.23]. Значну допомогу більшовикам Східної Галичини у створенні та організаційному зміцненні партії надавали більшовики УСРР [4, с.8]. У лютому 1919 р. у Станіславі конференція представників комуністичних та інших революційних організацій, що існували на Західній Україні, прийняла постанову про заснування Комуністичної партії Східної Галичини і обрала ЦК [66, с.23]. У Галичині існували також інші комуністичні групи, які орієнтувались на східноукраїнських комуністів і радянський уряд на Східній Україні [10, с.195]. 23 квітня 1920 року для безпосереднього керівництва революційною діяльністю вихідців із західноукраїнських земель, які перебували на території радянських республік, був створений Галоргком Комуністичної партії (більшовиків) України (КП(б)У) [4, с. 7]. Галоргком був створений у Києві, уряд радянської України виділив у столиці для потреб цієї організації умебльоване приміщення, телефони, друкарські машинки. Його співробітники отримали квартири, забезпечувались одягом і талонами на харчування. Всього ж на потреби Галоргкому щомісячно асигнувалось 1 млн. карбованців [35 а, с.77-78].

В червні 1920 року, ведучи наступ на польські війська, Червона армія окупувала Волинь і шістьнадцять повітів Східної Галичини [48, с.6]. 8 липня було утворено Галицький революційний комітет й 15 липня проголошено Галицьку Соціалістичну Радянську Республіку [38, с.383]. Завдання Червоної армії було не тільки втримати Галичину, але й використовувати її територію для допомоги революції в Угорщині [35, с.126-130]. Але період радянської влади на Тернопільщині в 1920 році був дуже коротким – тривав близько п'ятдесяти днів [48, с.6]. Поширення радянської влади на Галичину примусило західноєвропейських політиків погодитись на окупацію Галичини поляками [57].

Третього серпня 1920 р. на основі Львівського нелегального ЦК і Галоргкому створено єдиний партійний центр – ЦК Комуністичної партії Східної Галичини (КПСГ) у складі В. Затонського, М. Барана та інших [4, с.8-9]. Керівним центром КПСГ був Закардонний відділ ЦК КП(б)У з підвідділом для Східної Галичини в Києві [6, с.38]. Однак у зв'язку з окупацією Східної Галичини Польщею в грудні 1920 р. між КП(б)У і Комуністичною робітничою партією Польщі (КРПП) була підписана угода, на основі якої КПСГ як територіально-обласна організація зі своїм ЦК підлягала політичному і організаційному керівництву ЦК КРПП [4, с.8-9].

З огляду на національну різницю та цілий ряд специфічних особливостей, що існували на території Східної Галичини, з моменту включення КПСГ до КРПП виникли тертя і непорозуміння [16, арк. 159-160]. В цілому східногалицькі комуністи вели дещо самостійну політику, відмінну від загальноросійського більшовицького руху [45, с.79]. КПСГ вже в 1921 році виступала за збройне повстання та приєднання Східної Галичини до СРСР [26, с.179]. 6 липня 1921 р. з ініціативи Виконкому Комінтерну (ВККІ) між КП(б)У і КРПП було підписано угоду, за якою Комуністична партія Східної Галичини визначалась як крайова організація КРПП [39, с.12-13]. Але відносини між Компартією Польщі та КПСГ набрали особливо різкого характеру в другій половині 1922 року під час сеймових виборів. КРПП вважала, що комуністи повинні брати активну участь у сеймових виборах. Цілком іншої точки зору дотримувалась КПСГ, яка заявила, що приєднується до бойкоту виборів [54, с.14-15]. Своєю позицією щодо виборів КПСГ довела, що вона є складовою частиною українського національного руху [51].

30 грудня 1922 р. було утворено СРСР, що змінило як національні відносини всередині цієї держави, так і політику комуністів за кордоном. У квітні 1923 року XII з'їзд Російської комуністичної партії (більшовиків) виробив політику коренізації (в Україні – українізації). Згідно з постановами XII з'їзду РКП(б) передбачалась, в основному, українізація партійного апарату та переведення на українську мову державних установ та організацій, преси [7], щоб посилити вплив радянської влади комуністичної партії серед населення України. Українізація також торкалась середніх шкіл та театрів [62]. Зокрема губернiальний виконавчий комітет в Одесі постановив українізувати за допомогою мовних курсів свій адміністративний апарат протягом року [63]. Проводилась українізація суду, вищої школи [60]. Українізація часто не зустрічала розуміння в російськомовного населення [8], однак за зневагу до української мови могла настати навіть кримінальна відповідальність. Політика українізації проводилась виключно внутрішніми радянськими резервами, допомогою, зокрема літературою, із Західної України не допускалась [65]. В радянських партійних колах

відчувався також страх перед наслідками українізації: “[...] Задля Східної Галичини “націоналізувати” у себе загрозу [...] петлюрівщини треба дуже й дуже обережно” [55]. Тому українізація часто гальмувалась партійним апаратом [61].

До 1923 р. український рух на Великій Україні придушувався [68]. Але більшовиками створювалась видимість розвитку української культури та державності, щоб прихилити до СРСР настрої західноукраїнського населення [68]. Більшовики були змушені зберігати видимість української держави також, щоб залучити до державного будівництва широкі верстви населення на Наддніпрянській Україні [1]. Українізація була вимушеним кроком радянського уряду [64], в цілому ця політика була досить передбачуваною в очах західноукраїнської громадськості і не була несподіваною [1]. В одній із промов Х.Раковський вказував: “Те або інше розв’язання національного питання у нас на Україні pomoже нам або перешкодить нашій справі за кордоном. Там, за кордоном, десятки мільйонів Українців дивляться на нас, на кожний наш крок [...]” [23].

Зближенню польських та українських лівих політичних сил сприяло і те, що в СРСР коренізація відбувалась не лишень стосовно українців, але і стосовно поляків. Курс на коренізацію стосовно поляків, які залишилися на території СРСР, був маневром, що мав послабити опір владі, посилити революціонізуючий вплив на ситуацію в самій Польщі. Він супроводжувався цілим комплексом заходів і щодо колонізації польського населення, розвитку освіти польською мовою, підготовки польської інтелігенції з числа робітничої і бідняцької молоді, тощо; навіть було утворено Мархлевський польський національний район на Житомирщині [27, с.200].

Польські комуністи довгий час були за інтеграцію КПСГ в компартію Польщі на правах обласної організації [45, с.75-76]. Але поворотним пунктом еволюції польських комуністичних сил став II з’їзд КРПП, який проходив з 19 вересня по 2 жовтня 1923 р. в Болшево під Москвою [9, с.79]. До 1923 року польські комуністи були проти інтеграції Західної України до СРСР [56]. Однак на з’їзді було прийнято ухвалу у справі національних меншостей, у якій визнавалось їх право на самовизначення, аж до відокремлення від Польської держави [16, арк.155]. Водночас на з’їзді на противагу гаслу збройного повстання як засобу відокремлення Західної України від Польщі було висунуто гасло об’єднання українських земель після здійснення революції у всій Польщі [36, с.151].

В ухвалі з’їзду з національного питання під назвою “За нашу і вашу свободу”, визнаючи незаконність насильницького приєднання західноукраїнських земель до Польщі, КРПП декларувала підтримку національно-визвольної боротьби українського народу і визнавала його право на возз’єднання з Радянською Україною. Гостру критику знайшла

урядова політика національних переслідувань у культурній, мовній і релігійній галузях [9, с.79]. Також на цьому з'їзді КРПП у 1923 році Комуністична партія Східної Галичини (КПСГ) змінила назву на КПЗУ (Комуністична Партія Західної України). Цим було дещо залагоджено конфлікт між КРПП та КПСГ, який виник на національному ґрунті [16, арк.160]. З'їзд виступив проти згубної тактики збройного повстання окремих комуністичних організацій на сході Польщі [22 а, с.18].

Отже, політична еволюція КРПП призвела в 1923 р. до чіткого визнання права українського населення на самовизначення і возз'єднання з Радянською Україною, спричинила консолідацію польського й українського ліворадикальних таборів [9, с.79-80]. Для остаточної ліквідації конфлікту між КРПП та КПЗУ на місцеву конференцію КПЗУ, яка відбулась у Харкові у квітні 1924 р., особисто прибув Зінов'єв. Результатом конференції стала широка автономія в галузі партійних фінансів, а також видавництва. Окрім того КПЗУ отримала місце у представництві КРПП до Виконавчого Комітету Комінтерну, а саме у тій формі, що у представництві КРПП, яке складалося з одного делегата і 2-х заступників, делегатом буде член КРПП і одним із заступників – член КПЗУ, інший заступник – член КПЗБ [16, арк.160].

Слід зазначити, що Комуністична партія у Польщі була заборонена і перебувала на нелегальному становищі, хоч у Москві робили всі зусилля для її легалізації [3]. Тому комуністами створювались організації, які могли б працювати легально і представляти їх на польській парламентській арені. КПСГ уважно стежила за еволюцією УСДП і робила все можливе для її прискорення [40, с.44-45]. В 1921 р. УСДП нараховувала 3,5 тис. членів і ще 20 тис. членів були в організаціях, які підтримували соціал-демократів [32, с.122]. В лютому 1921 р. за допомогою КП(б)У, українських секцій у різних країнах світу було організовано закордонний комітет допомоги КПСГ. За його ініціативою 30 грудня 1921 р. у Празі на нараді представників закордонних організацій КПСГ було створено Закордонне бюро допомоги партії [58, с.95]. Закордонне бюро допомоги Комуністичній партії Східної Галичини в Празі, “обговоривши положення в УСДП у зв'язку з розколом і лівим курсом її органу “Земля і воля”, зазначало, що “КПСГ зацікавлена у виданні такого органу, як “Земля і воля”, який висвітлює позитивні сторони радянського життя і популяризує в масах радянську владу”. Вирішенні Закордонного бюро допомоги були накреслені конкретні заходи з прискорення еволюції УСДП і вступу її лівій течії до III Інтернаціоналу. Вирішено також матеріально підтримати газету “Земля і воля” [40, с.44-45].

В січні 1922 р. у Львові відбулася партійна нарада діячів УСДП, на якій лідери партії вперше офіційно висунули вимогу возз'єднання всіх

західноукраїнських земель з УСРР і утворення “об’єднаної суверенної робітничо-селянської України” [34, с.80-81]. 23 травня 1923 р. було утворено автономну соціалістичну фракцію в Українському сеймовому клубі. Подальша еволюція цієї фракції призвела до створення окремого сеймового клубу УСДП. Врешті, 7 листопада 1924 р. було створено на основі сеймового клубу УСДП та польських депутатів-комуністів комуністичну фракцію [11, с.209]. Ставши партією “чисто пролетарської класової боротьби”, УСДП перетворилась у легальну організацію КПЗУ. Проте такою вона залишалась недовго. 30 січня 1924 р. УСДП була заборонена владою. Перехід УСДП на позиції радянофільства і комунізму був не єдиним успіхом КПЗУ. У 1924 р. від москвофільської Галицько-руської організації відділилася ліворадикальна група на чолі з Кирилом Вальницьким, яка проголосила себе Соціалістичною селянською партією “Народна Воля”. Поступово вона перейшла на ідейні позиції КПЗУ [31, с.9]. Фактично під керівництвом КПСГ уже на початку 20-х років діяла УСДП та Комуністична Спілка Молоді Західної України [4, с.9]. Під вплив комуністів також переходить організація галицько-руських соціалістів “Народна воля” з газетою “Воля народу” [67, с.105].

У революційній практиці КПЗУ блокувалася з лівими течіями в ППС і Поалей-Ціоні, польськими ліворадикальними селянськими партіями – Незалежною селянською партією та Об’єднанням селянської лівиці – “Самодопомога”, які виступали за робітничо-селянський союз у революційному русі і поділяли національну програму комуністів [66, с.175]. У другій половині 1924 року зусиллями КПЗУ було утворено Селянське соціалістичне об’єднання (“Сельсоюз”). Ця організація об’єднала селянські комітети, які групувались навколо газети “Наше життя” і діяли на Волині і Холмщині з 1922 року. У тому ж році під впливом комуністів на більшовицькі позиції перейшла партія “Народна воля”, що виникла в результаті розколу москвофільської “Галицько-руської організації” і діяла на території Східної Галичини [40, с.63]. 10 жовтня 1926 року на з’їзді у Львові “Сельсоюз” та “Народна воля” об’єдналися у нову партію – Українське селянсько-робітниче об’єднання (“Сельроб”) [40, с.63]. Це об’єднання стало найбільш масовою легальною опорою для комуністів. Поклавши в основу програми соціалістичні ідеї, Сельроб висував своїм завданням у галузі національної політики “об’єднання західних земель з Радянською Україною, що може наступити після перемоги пролетаріату в усій Польщі” [6, с.47]. Згодом було утворено Українське селянське об’єднання (УСО) – на випадок, якщо влада заборонить Сельроб [66, с.175]. Але 16 липня 1934 р. УСО була оголошена нелегальною організацією [66, с.225].

Важливого значення надавала КПЗУ роботі в “Просвітах” [18, арк.7]. “В сучасних умовах, – вказувалось у відповідній інструкції, –

боротьба на просвітянському полі отримує величезне значення”. Інструкція вказувала, що Комуністична партія розглядає просвітянський рух як широкий рух народних мас і не виступає проти нього. Принципове відношення партії до роботи в “Просвітах” було сформульовано таким чином: “Кожен член партії та революційних організацій обов’язково повинен бути в “Просвіті”. Ставилось завдання завоювання комуністами і революційними організаціями товариств імені Качковського [37, с.240]. Також з успіхом комуністи працювали в профспілках, культурно-освітніх, кооперативних, молодіжних та спортивних організаціях. “Останні збори товариства “Просвіта” і товариства “Рідна школа”, – говорилося в постанові митрополичого ординаріату від 21 березня 1927 року, – були знаменні тим, що виявили назверх успіхи комуністичної пропаганди... Вони виявили, що більшовицька агітація найшла доступ до народних мас і що вона вінчається поважними успіхами” [51].

Своєї мети західноукраїнські комуністи прагнули досягти також шляхом агітації населення з допомогою відозв. Протягом 1924 р. тільки ЦК КПЗУ було видано тисячу примірників агітаційно-пропагандистської діяльності у зв’язку з річницею смерті В.І.Леніна, 2030 – до 1 травня, 2050 – у зв’язку з “пацифікацією” на Волині, 2500 – до річниці жовтневої революції, 3700 – проти судових вироків комуністам. Листівки та відозви друкувалися й окружними та повітовими комітетами партії [41, с.88]. Навесні 1925 р. Закордонне бюро допомоги КПЗУ підготувало понад десять відозв тиражем 15 – 20 тис. примірників [58, с.99].

Вплив і певний авторитет комуністів у суспільстві віддзеркалював ставлення західноукраїнського населення до процесів, які відбувалися в радянській Україні [34, с.80]. Радянський уряд використовував політику українізації на Наддніпрянській Україні для агітації західноукраїнського населення. Зокрема, у брошурі “Тези ЦК КП(б)У про підсумки українізації” (Львів: Видання ЦК КПЗУ, 1926. – 14 с.) так описується політика українізації на радянській Україні: “Тільки після ХІІ з’їзду партія остаточно й рішуче пірвала з теорією боротьби двох культур і стала на шлях активної українізації... В державних установах процент діловодства українською мовою досягає 65 %, в той час, як на початку минулого року діловодство було українізовано на 20 %. Нижчу школу українізовано на 80 % (решта обслуговує нацменшості). Систематично йде вперед українізація середньої та вищої школи. Не вважаючи на всі труднощі, пресу українізовано на 60 %” [15, арк.114-120]. Практично всі відозви КПЗУ, які у той час у великій кількості розповсюджувались на Західній Україні, закінчувались побажанням злуки Західної та Наддніпрянської України. Одна з відозв містила національні вимоги: “ Жадаємо українських шкіл для українського населення! Геть з привілеями для польської мови!

Кожна мова мусить бути державна. Хай живе соціалістична революція в Польщі – єдиний шлях прилучення Західної України до Радянської України!!!” [16, арк.6]. Тобто, як ми бачимо, мовна проблема виступала як аргумент не лишень здійснення революції, але й приєднання Західної України до УРСР.

Комуністична агітація базувалась на соціально-економічних питаннях. Оскільки більшість населення Західної України були селянами, на селі проводилась активна комуністична агітація. У резолюції V конференції КПЗУ (квітень 1924 р.) говорилось, що тільки спираючись на пролетарські і напівпролетарські верстви села КПЗУ зможе твердо закріпитись на селі [6, с.125-126]. З брошури Комуністичної Партії Польщі: “Більшовицька революція відібрала у польських визискувачів на Україні та Радянській Білорусі їх величезні маєтки. Напасти на Білорусь та радянську Україну, насильно відібрати у робітників фабрики, вигнати знову селян із землі і закувати їх знову у кайдани народної та суспільної неволі – це незгасні мрії польської шляхти” [15, арк.87-89]. У своїх відозвах КПЗУ виступала і проти закону 1925 р. “Про осадництво”, який передбачав надання земель на Західній Україні польським колоністам: “Польські пануючі класи до спілки зі зрадниками робітниче-селянських мас, затвердивши закон “про парцеляцію й осадництво”, задумують ще більше, ніж досі, намножити на кресах кулацькі господарства для бувших своїх оборонців-легіонерів та для спровадження з корінної Польщі кольоністів” [16, арк.120].

Більшовицька агітація торкалась робітників. КПЗУ сприяла наростанню страйкового руху, під час демонстрацій провокуючи до кровопролиття. Зокрема за інформацією поліції під час подій 6 – 8 листопада 1923 року у Львові, де брало участь біля 30 тис. чол., “підбурювані комуністичними агітаторами страйкарі вигукували “стріляйте, а ми не відступимо” [30, с.175]. В комуністичній брошурі В. Лома “Профспілки і революційні робітники” зачіпалось питання експлуатації робітників: “У нас, в Західній Україні і в Польщі, політична влада в руках капіталістів, обшарників і банкірів. Тому-то банки, і копальні, і фабрики, і земля в їхніх руках. Робітник, що має на свою власність тільки десять пальців, мусить йти до них заробляти, щоби не вмерти з голоду, але тому, що пани мають владу, платять йому за його криваву працю як раз стільки, щоби йому вистарчило прожити сьогодні і прийти ще завтра на роботи” [16, арк.52-56]. Більшовицька агітація сприяла страйковому рухові. Тільки за липень 1923 р. у Львівському воеводстві відбулось 14 робітничих страйків [13, арк.4-14]. Також комуністичні відозви закликали населення до самооборони та протестів проти дій поліції [14, арк.84]. У 1924 р. КРПП розпочала створення на підприємствах т.зв. “комітетів акції”. Ці комітети мали на

меті керувати страйковим рухом, а також підривати авторитет профспілок, опанувати робітничі маси, а у випадку економічного страйку, спровокувати ці маси до заворушень та вуличних безпорядків [20, арк.7]. Окрім мирної агітації більшовиками здійснювався збройний терор щодо окремих осіб на території Польщі [14, арк.58].

КПСГ переконувала, що тільки шляхом революції можна досягти об'єднання українських земель в радянській державі: “Не числіть на чужу поміч і ласку з неба Антанти, – говорилося в маніфесті ЦК КПСГ до українських робітників та селян, опублікованому в липні 1921 р., – а куйте кріси і обережно готуйтеся до рішучого бою. В нас є правдиві союзники – це радянська Україна і радянська Росія. Там є наші приятелі, котрі в рішучий момент придуть нам з поміччю” [52, с.213].

На початку 20-х років мав місце збройний терор комуністичних організацій. У жовтні - листопаді воєнізовані загони діяли в 19 повітах Східної Галичини. Лише у жовтні 1922 р. відбулося 52 збройних виступи. На Тернопільщині загonom керували комуністи [52, с.226]. Однак, вказуючи, що “Галичина думає про війну, а не мир з Польщею, ЦК КПСГ спростував твердження, ніби східногалицькі комуністи прагнуть шляхом локальних повстань домогтись звільнення Східної Галичини від окупації Польщі і здійснити об'єднання з радянською Україною. “КПСГ, – стверджувалось у доповідній записці, – далека від того, щоб захопитися “манією повстанчества” і думати про успішний вислід збройного виступу проти армії білої Польщі, але рівночасно не може не віддати належного визнання тій революційності і готовності до боротьби галицьких мас, коли б на це прийшов слушний час при відповідній політичній ситуації” [52, с.226-227]. Крім того, багато партизанських загонів було сформовано УВО, а не комуністами, хоч на початку 20-х років ХХ ст. були спроби УВО домовитись з радянською Росією про спільну боротьбу [51].

Радянське керівництво засилало на територію Західної України агентів, які проводили більшовицьку агітацію серед місцевого населення. Зокрема, в газеті “Діло” говориться про арешт у Рівному радянського комісара Комана, якого вислав радянський уряд для передвиборчої 1922 р. агітації на східні повіти Польщі. Арештований використовував голубів для пересилки листів на радянську територію. Виявилось, що комісар організував ціле бюро для комуністичної агітації перед виборами до польського сейму [2]. Багатьох агентів, яких засилали на територію Польщі, радянське керівництво вербувало з числа українських студентів, яких радянський уряд запрошував на навчання в УСРР. Зокрема, в польських агентурних донесеннях за 1926 рік говорилось про західноукраїнських студентів, які навчались в Києві, Харкові, Одесі. Ці студенти готувались для того, щоб після повернення на Західну Україну “давати [...] інформацію

про життя в ... Соціалістичній Радянській Україні, а передусім протидіяти акціям ... організацій, що зводять наклепи на ... Соціалістичну Радянську Україну, а також мати тісний зв'язок з українською студентською молоддю у Східній Малопольщі" [16, арк.131-132].

Для свого впливу на західноукраїнське населення більшовиками на Західну Україну надсилались агенти з території СРСР, які мали чітко вироблений спосіб конспірації. З агентурних донесень польської поліції: "Більшовики видумали досконалий спосіб легалізації своїх агітаторів, шпигунів та інших функціонерів, яких висилають до польської держави. Спосіб цей полягає у тому, що добре законспірований більшовицький агент у даній місцевості виробляє за великий хабар документи на імена і фотографії, які прислані з іншого боку фронту. Після вироблення таких документів вони висилаються до центру (що є у Мінську), звідки більшовицькі емісари різними дорогами та способами дістаються до Польщі. Прислана фотографія має свій таємний номер в альбомі, де записуються документи агентів. Щоб функціонер мав певну свободу на польській території, він обов'язково мусить чимось займатись, щоб не привернути увагу польських властей" [12, арк.6]. Для впливу на західноукраїнське населення більшовиками на Західну Україну надсилались агенти не тільки з території СРСР, але і з інших країн, зокрема з Австрії, де комуністи мали свій головний осередок у Відні [12, арк. 1].

Про одного з таких агентів говориться у донесенні польської поліції: "... З'явився у тутешніх околицях чоловік років 55 – 60, високий, худий ..., добре говорить польською, російською, українською, німецькою мовами, виглядає як чоловік інтелігентний. Згадана вище особа прибула до Пнева, де зайшов до ресторану, ... представився прибулим селянам, що він є скороченим урядовцем, що шукає роботу і таке інше. Коли він познайомився з присутніми і встановив, що вони є греко-католицького віровизнання, одразу почав їх пригощати горілкою і пивом, сказав, що за все заплатить, при цьому вів розмову з селянами про існуючу в повіті владу, а передусім про староство, коли один з селян зазначив, що зараз погані часи і панує безробіття, незнайомец сказав, що скоро все зовсім зміниться на іншу систему, буде добре, одночасно роз'яснив слухачам про стосунки, які панують у радянській Росії, говорив, що там селянин є одночасно і господарем, і паном, що там селяни не платять податків, що тільки в Росії є добре життя і той лад мусить запанувати всюди, ці слова справили велике враження на слухачів" [16, арк.22].

Однак за допомогою своїх таємних агентів польська поліція була досить добре проінформована про переміщення та діяльність радянських емісарів [19, арк.4], зокрема в одному з донесень поліції говорилося: "Міністерство внутрішніх справ отримало з таємного, цілком вірного дже-

рела інформацію, що Центральний виконавчий комітет Комуністичного інтернаціоналу ... постановив викликати революційне повстання серед східногалицьких селян (українців), щоб в той спосіб унеможливити спокійну працю маршала Пілсудського. Українська комуністична партія більшовиків отримала завдання делегувати 50 здібних агітаторів, які вільно володіють українською мовою, до Москви, де мають отримати від ЦВККІ усі необхідні інструкції. ЦВККІ виділив вже півмільйона рублів на організацію цього руху у Східній Малополющі” [19, арк.21]. Агітатори, які рекрутувались переважно з української еміграції [19, арк.22], ширили серед селян чутки про швидку війну з СРСР. Для агітації більшовицькі агенти використовували “Просвіти” та інші громадські організації [19, арк.38].

Окрім окремих агентів, радянський уряд сприяв переходу через кордон на територію Польщі збройних формувань, які мали викликати всенародне повстання. Було обрано тактику партизанської війни силами рейдуючих невеликих військових формувань. До середини листопада 1922 р. з радянської України через Збруч до Галичини проникло 8 кінних загонів, у кожному з яких налічувалося від 30 до 50 осіб. Керував цією операцією колишній командувач ЧУГА В. Порайко [6, с.40]. Однак польська влада на такі дії відповідала репресіями. У 1922 р. за вироком польського суду були страчені за організацію повстання в Галичині Петро Шеремет та Стефан Мельничук [25]. Станом на грудень 1922 року в тюрмах Польщі перебувало до 1000 чоловік, які були звинувачені у комуністичній діяльності [5]. Щоб запобігти нелегальному ввезенню листівок та літератури в Польщу, польські прикордонники здійснювали обшук радянських службовців, які прямували до Польщі [46]. Восени 1922 р. опозиційна частина КПСГ ще продовжувала орієнтуватися на можливість завоювання радянської влади шляхом збройної боротьби. Але партизанський рух у жовтні 1922 р. пішов на спад і не мав тенденції до піднесення. В січні 1923 р. на засіданні Закордонного бюро допомоги КПСГ доповідач характеризував збройну боротьбу на Західній Україні так: “Три тижні тому був я в краї. Саботажницький рух упав вже зовсім. Було там десять повстанських загонів. Найбільший з них налічував 60 чоловік. Підпалів було 250 (великих фільварків), а менших підпалів – ціла маса” [36, с.141]. Офіційно радянська сторона декларувала прагнення до добросусідських стосунків між СРСР та Польщею [49], водночас радянською стороною поширювалась думка, що збройне вторгнення Червоної армії в межі Польщі не є ідеєю радянських комуністів, а є проханням польських та західноукраїнських селян [59].

На V конгресі Комінтерну приймається таємна резолюція про створення бойових організацій, метою яких є виконання більшовицьких переворотів. Керівництво таких комітетів повинно було бути або в руках

ЦК Компартії, або в руках Комінтерну в особі його секцій. В обов'язки таких організацій входило: 1) зібрання відомостей та загальноінформаційна робота; 2) підготовка людності, робітників і війська, пропаганда; 3) організація збірних пунктів, штабів, складів, зброї тощо; 4) у кожному ЦК повинен бути описаний склад ревкому, який має владу на випадок перевороту [17, арк.31].

Сподіваючись на швидкий комуністичний переворот у Німеччині і використовуючи важке господарсько-економічне становище у Польщі, КРПП та Союз комуністичної молоді для переведення терористичних акцій у Польщі організували в 1924 р. т.зв. РВО – Робітничу військову організацію. Ця організація одразу показала себе серією терористичних актів у військових частинах, було здійснено напад на військову частину у Варшаві [20, арк. 1]. Практично у всіх військових відділах поширювались комуністичні листівки і відозви [20, арк.8]. За відомостями польської поліції, у 1924 р. у Східній Галичині створюються таємні військові комуністичні утворення, причому вони діяли значно активніше, ніж аналогічні на решті території Польщі [18, арк.17].

В радянській Росії для збору коштів для допомоги в'язням-комуністам у Польщі з вересня 1922 року було створено при Політбюро ЦК РКП комісію, яка керувала збором пожертвувань. Особливо вдало проходило збір коштів на Україні. Всього за три місяці було зібрано 140 мільярдів карбованців. Також кампанія допомоги велась серед польської еміграції в Австрії, Німеччині та Америці, але зібрані там суми були незначними. Поряд зі збором матеріальних коштів Компартія Польщі вела кампанію за амністію політ'в'язнів [5]. У грудні 1922 р. при Комінтерні було утворено “Міжнародне товариство – допомога борцям революції”. Центр цього новоутворення знаходився у Москві. Метою товариства було надавати допомогу в'язням-комуністам, які перебували у закордонних тюрмах. Кошти цим товариством збирались як у Радянському Союзі, так і за його межами [44]. На V конференції КПЗУ (квітень 1924 р.) за ініціативою делегації КП(б)У було прийнято рішення про перенесення діяльності Закордонного бюро допомоги КПЗУ з Праги на територію радянської України. Закордонне бюро допомоги КПЗУ надавало допомогу комуністичному підпіллю на Західній Україні, керувало діяльністю партійних курсів і шкіл, створених на території радянської України. Курси і школи КПЗУ на території радянської України закінчили понад 600 західноукраїнських комуністів. Вони після повернення на Західну Україну включались в діяльність місцевих партійних організацій [58, с.96-97]. У різний час за дорученням ЦК КП(б)У тісний зв'язок з цими організаціями підтримували В. Затонський, М.Скрипник, С.Косіор, П.Постишев, М.Попов та інші діячі Компартії України [4, с.9]. Відносини між КПЗУ та

Закордонним бюро допомоги ЦК КПЗУ були погоджені в 1924 р. з ВККІ. На думку польського дослідника Я. Радзівєвського, ідеологічний вплив КП(б)У на КПЗУ був значно сильніший, ніж вплив КПП, до якої вона входила організаційно [22, с. 70].

Керівники УСРР у 20-х роках “підготовували” деякі некомуністичні українські організації в Польщі та інших країнах. У проєкті кошторису, який був підготовлений О. Шліхтером для розгляду в політбюро ЦК КП(б)У 7 січня 1927 року, витрати на такі цілі досягли 373 тисяч карбованців. До кошторису додавався проєкт листа Й. Сталіну, який Л. Каганович мав підписати і сприяти його проходженню у Москві. Доцільність витрат у ньому обґрунтовувалася таким чином: “Ми повинні завоювати на свою користь симпатії більшості українського населення шляхом негласної державної підтримки з боку УСРР українського національно-визвольного руху. Необхідно також забезпечити наш вплив через симпатизуючі нам місцеві організації в культурно-просвітницьких та економічних українських організаціях у Польщі. ... Асигнування вказаної суми з коштів українського уряду неможливе внаслідок обмеженості резервного фонду. Ось чому ЦК КП(б)У вважає за необхідне здійснити асигнування з союзних фондів” [33, с. 78-79].

Найбільшими споживачами таємного кошторису були Львів і Варшава. Фінансували різноманітні культурно-просвітницькі і економічні організації: Сельроб, окремих діячів УНДО, приватні українські школи і “Просвіти”, кооперативні спілки та видавництва, літоб’єднання “Вікна”, журнали “Культура”, “Праця”, “Нові шляхи”, газети “Рада”, “Сила” і “Світло”, Національний етнографічний музей у Львові, Наукове товариство ім. Т. Шевченка [33, с. 79].

В 1922 році фінансовою підтримкою радянського уряду користувалось в Польщі 21 видання. Як зазначала газета “Діло”, “Совітський уряд до самого останнього часу не зважаючи на своє важке фінансове становище витрачає колосальні гроші на закордонну пропаганду [29]”. І це при тому, що на з’їздах комуністичної партії говорилось, що радянській пресі на заході ніхто не вірить. Але завдяки радянському фінансуванню навіть західноукраїнські видання, як “Земля і Воля” перейняли досвід друку “брехливих і тенденційних відомостей” [24]. Про фінансування комуністичної преси в газеті “Діло” писалось: “Ставши до розпорядження Третього Інтернаціоналу, вони тим самим здобули право на ті кошти, які призначає на закордонну пропаганду, бо існування такого фонду також не являється жадним секретом” [24]. Фінансовані комуністами видання “Наша правда”, “До наступу”, “Сила”, “Сельроб”, “Вікна” та інші друкували інформацію про життя у радянському Союзі. Зокрема, вони вели рубрики “З радянської

Україні”, “Вісті з Радянського Союзу”, “По Радянському Союзу”, інші, в яких вели прорадянську агітацію [42, с.114].

КПЗУ залишалася впливовою політичною силою, доки відбувалася “українізація” в УРСР. Перші атаки на українських націонал-комуністів у радянській Україні одразу ж позначились на становищі всередині КПЗУ [10, с.196]. У жовтні 1925 року в Москві відбувся II з’їзд КПЗУ. На проведення цього з’їзду з боку СРСР було асигновано 6 тисяч доларів. Цей з’їзд започаткував “більшовизацію” КПЗУ, тобто запровадження в ній залізної дисципліни через репресії. Саме на цьому з’їзді проявився конфлікт відповідального за діяльність КПЗУ О.Шумського з вищим керівництвом СРСР та УРСР. О.Шумського звинуватили в націоналізмі. На його захист став Максимович (К.Саврич) – секретар закордонного бюро допомоги КПЗУ, організатор (у лютому 1919 року) і перший керівник Компартії Східної Галичини. Так виник конфлікт між КПЗУ та КП(б)У, який вилився у подальші репресії проти КПЗУ та її керівництва. На X з’їзді КП(б)У, який відбувся 20 листопада 1927 року, О.Шумського звинуватили у “розламі КПЗУ на користь фашистської диктатури Пілсудського” [33, с.76-77]. На цьому ж з’їзді було засуджено націонал-комуністів, що закликали маси до негайного сепаратистського національно-визвольного повстання [6, с.47]. Концепція об’єднання українських земель в єдиній державі періодично переглядалась як Виконкомом Комінтерну, так і Компартією Польщі, що значно ускладнювало політичну ситуацію для КПЗУ. У 1925 р., наприклад, Г.Зінов’єв – тодішній керівник Комінтерну, намагався поставити під сумнів правомірність гасла возз’єднання Західної України з радянською Україною, орієнтуючись на одночасну перемогу соціалістичної революції в країнах Центральної і Західної Європи [53, с.30]. Однак віддаючи данину догмам більшовизму, які дістали відображення в рішеннях Комінтерну, КПЗУ у своїй діяльності використовувала легальні й нелегальні можливості, але завжди віддавала пріоритет революційному насиллю. Це, зрештою, викликало підвищену увагу з боку каральних органів польської влади до неї як масової політичної партії [6, с.47].

Саме тому, коли у 1926 р. у Польщі відбувся державний переворот, в результаті якого на чолі держави став Ю.Пілсудський, новий уряд виступив з різкою критикою комунізму та політики СРСР. Оскільки після перевороту Ю.Пілсудського очікувалась інтервенція на СРСР з боку Польщі, радянський уряд розпочав активну антивоєнну агітацію проти нового уряду. У брошурі Комуністичної партії Польщі “Pilsudski u władzy – wojna nieunikniona!” вказується: “Від часу свого приходу до влади Пілсудський розпочав гарячкову реорганізацію армії. Розпочав приготування армії до війни. На всі найвищі посади поставив вірних собі генералів та офіцерів. Закупив за кордоном гармати, літаки, військове спорядження тощо” [15,

арк.87-89]. В друкованому органі КПЗУ “Земля і воля” за 10 жовтня 1926 р. уряд Ю.Піلسудського було названо фашистським [15, арк.95]. Водночас ішла агітація серед військових, прикордонників, яких закликали повернути зброю проти власної держави [15, арк.121; 16, арк.34]. При окружних комітетах КПЗУ діяли військові відділи, у 1927 р. було утворено при ЦК КПЗУ Центральний військовий відділ. Існувала й підпільна комуністична преса для військовослужбовців: “Казарма”, “Голос жовніра”, “Революційний поборовець”, інші [21, с.184]. Але новий польський уряд відповів терором – тільки за належність до КПЗУ могли засудити до страти. Про один із таких судових процесів говорить у комуністичній листівці: “Суд присяжних у Тернополі видав вердикт, якого у Польщі ще не було – навіть за часів уряду Хієно-П’яста. Селянин Михайло Білий, звинувачений за належність до Комуністичної Партії Західної України, засуджений на страту! Єдиним доказом “вини” Білого були знайдені у нього два номери комуністичних газет – московське число “Правди” та число нелегально виданої у Польщі “Землі і Волі” [15, арк.108].

Отже, радянофільські настрої на Західній Україні активно підтримувались за допомогою комуністичних партій та організацій, серед яких можна виокремити КРПП, КПЗУ, Сельроб. Також СРСР намагався різними засобами привернути симпатії західноукраїнського населення, щоб створити середовище, яке б стало основою експансії радянської держави на ці землі. Серед цих засобів можна виокремити такі, як розповсюдження листівок, фінансування комуністичних видань, фінансування західноукраїнських видань, організацій та партій. Окрім політичних організацій, СРСР мав у Польщі мережу агентів, які займались пропагандистською, розвідувальною і навіть терористичною діяльністю. Також з боку СРСР на територію Польщі неодноразово заходили озброєні формування, які мали на меті підняти повстання на Західній Україні.

СРСР розглядав західноукраїнські землі як сферу власних інтересів, безпосередньо втручаючись у внутрішні справи Польщі. Революційну діяльність комуністів можна поділити на три періоди: до II з’їзду КРПП (1923 р.), коли КПСГ дотримувалась практики збройної боротьби, щоб відірвати Західну Україну від Польщі і приєднати до СРСР. Другий період (1923-1925 рр.) до V конгресу Комінтерну характеризується ідейною боротьбою лівих сил Польщі, прагненням підняти маси на боротьбу легальними методами. Ліві сили беруть участь у виборах, борються за вплив у профспілках. Значна роль надається роботі у “Просвітах” та кооперативних об’єднаннях. Третій період – після 1925 р., коли на V конгресі Комінтерну приймається рішення про створення локальних бойових організацій, які б можна було використати при організації державного перевороту.

1. Акція і реакція // Діло. – 1923. – 3 травня.
2. Арештовання комісара чрезвычайки // Діло. – 1922. – 14 вересня.
3. Большевики і Польща // Діло. – 1922. – 18 жовтня.
4. Борці за возз'єднання: Біографічний довідник / Упоряд. Ю.Ю. Сливка. – Львів: Каменяр, 1989. – 359 с.
5. В застенках буржуазної Польши // Коммунист. – 1923. – 6 февраля.
6. Васюта І.К. Національно-визвольний рух у Західній Україні (1918-1939 рр.) // Український історичний журнал. – 2001. – № 6.
7. Велика Україна // Діло. – 1923. – 19 липня.
8. Вісти з Києва // Діло. – 1923. – 26 жовтня.
9. Генік Микола, Любінець Ігор. Еволюція поглядів польських комуністів в українському питанні (1918-1923) // Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст. / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21 – 22 листопада 1996 р.). – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 452 с.
10. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. – К., 1996. – С. 196.
11. Гунчак Т. Україна. Перша половина ХХ століття. – К., 1993. – 288 с.
12. Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО), ф.2, оп. 1, спр. 5.
13. ДАІФО, ф.2, оп. 1, спр. 145.
14. ДАІФО, ф.2, оп. 1, спр. 308.
15. ДАІФО, ф.2, оп. 1, спр. 334.
16. ДАІФО, ф.2, оп. 1, спр. 346.
17. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф. 1, оп. 52, спр. 106.
18. ДАЛО, ф. 1, оп. 52, спр. 182.
19. ДАЛО, ф. 1, оп. 52, спр. 606.
20. ДАЛО, ф. 243, оп. 1, спр. 64.
21. Дзера М.М. Революційна діяльність КПЗУ в польській буржуазній армії // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
22. Димек Б. КПЗУ – автономна частина КПП // Український історичний журнал. – 1990. – № 2. – С. 69-74.
- 22 а. Димек Б. КПЗУ – автономна частина КПП // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
23. До історії признання Східної Галичини Польщі // Діло. – 1923. – 11 вересня.
24. Доморослим комуністам // Діло. – 1923. – 15 травня.
25. За революцію, за народ, за Україну // Коммунист. – 1923. – 3 января.
26. Історія Львова в документах і матеріалах: Збірник документів і матеріалів – К., 1986. – С. 179.
27. Калакура Олег. Радянсько-польські відносини і українська полонія (1919-1939 рр.) // Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст. / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21 – 22 листопада 1996 р.). – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 452 с.
28. Карпенко О.Ю. Утворення комуністичної партії Східної Галичини // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
29. Комуністична пропаганда за кордоном // Діло. – 1923. – 31 травня.
30. Кондратюк К.К., Савинець В.А. КПЗУ і профспілки // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
31. Кугутяк М. Голодомор 1933-го і Західна Україна. – Івано-Франківськ, 1994.
32. Кугутяк М.В. Боротьба КПСГ за єдиний пролетарський фронт у 1921-1923 рр. // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
33. Кульчицький С.В. Міжнародна діяльність керівництва УСРР // Політика і час. – 1997. – № 2.

34. Кучер В., Павленко В. Західна Україна: боротьба за соборність українських земель (1923-1939 рр.) // Київська старовина. – 1999. – № 1.
35. Литвин М.Р. Нове про діяльність Галицького організаційного комітету КП(б)У // Український історичний журнал. – 1990. – № 2. – С. 126-130.
- 35 а. Литвин М.Р. Створення і діяльність Галицького організаційного комітету КП(б)У // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – С. 77-78.
36. Макарчук С.А. Воз'єднання Західної України з УРСР як головне завдання національної програми КПЗУ // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
37. Макарчук С.А. Этносоциальное развитие и национальные отношения на западно-украинских землях в период империализма. – Львов, 1983. – 256 с.
38. Мухіна М.Ю. Галревком і галичани. До питання про місце інтелігенції в суспільному житті України (1920-1930 рр.) // Український археографічний щорічник. – Вип. 1. – Т.4. – К., 1992.
39. Панчук М.І. “Білі плями” героїчного літопису. Із історії комуністичної партії Західної України. – К., 1989. – 136 с.
40. Панчук М.І. У полум'ї класових битв (Про боротьбу КПЗУ за інтернаціональне згуртування західноукраїнських трудящих, проти буржуазного націоналізму). – К., 1979. – 214 с.
41. Панчук М.І. Боротьба КПЗУ за ідейне й організаційне зміцнення партійних лав і посилення впливу на маси. – К., 1982. – 200 с.
42. Патер І.Г., Сливка Г.Ю. Комуністичні організації західноукраїнських земель про соціалістичне будівництво в країні Рад // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
43. Петровский Г. Красная армия и мировые задачи коммунизма // Коммунист. – 1923. – 23 февраля.
44. Помощь борцам революции // Коммунист. – 1923. – 27 февраля.
45. Прокоп М. Україна і українська політика Москви. Частина І. – Період підготовки до Другої світової війни. – Третє видання. – Сучасність, 1981. – 170 с.
46. Протест против насилья польских властей // Коммунист. – 1923. – 1 марта.
47. Раковский про большевицкую тактику // Діло. – 1923. – 1 травня.
48. Революційна боротьба на Тернопільщині. 1917-1939 рр. Документи і матеріали. – Тернопіль, 1959. – 267 с.
49. Речь тов. Петровского // Коммунист. – 1923. – 17 марта.
50. Рудич Ф.М. Історія КПЗУ: Нове бачення проблем наукових досліджень // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – С. 7.
51. Сливка Ю., Зайцев О. Історія КПЗУ: спроба нового осмислення // Голос України. – 1991. – 13, 22, 29 травня.
52. Сливка Ю.Ю. Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення. – К., 1973. – 256 с.
53. Сливка Ю.Ю. КПЗУ – марксистсько-ленінська партія нового типу, політичний авангард трудящих краю // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
54. Сливка Ю.Ю. Сторінки історії КПЗУ. – Львів, 1989. – 93 с.
55. Світські настрої // Діло. – 1923. – 11 липня.
56. Союз пролетаріяту міст і сіл. – Діло. – 1922. – 3 жовтня.
57. Справа Східної Галичини // Діло. – 1922. – 6 вересня.
58. Тимошенко В.І. Діяльність Закордонного бюро допомоги КПЗУ // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
59. Тов. Домбаль в Советской России // Коммунист. – 1923. – 17 марта.
60. Українізація // Діло. – 1923. – 11 липня.

61. Українізація // Діло. – 1923. – 24 липня.
62. Українізація // Діло. – 1923. – 10 серпня.
63. Українізація // Діло. – 1923. – 8 вересня.
64. Українізація // Діло. – 1923. – 11 вересня.
65. Українізація на Великій Україні // Діло. – 1923. – 1 липня.
66. Цьох Й.Т. Комуністична преса Західної України (Роль друкованої пропаганди в ідеологічній діяльності КПЗУ). 1919-1939 рр. – Львів, 1966. – 271 с.
67. Цьох Й.Т. Комуністична преса Західної України // Актуальні проблеми історії КПЗУ. – Львів, 1990. – 232 с.
68. Шкідливі настрої // Діло. – 1923. – 28 квітня.

Fedoriv O.

COMMUNIST FORCES OF POLAND IN THE POLICY OF THE USSR IN WESTERN
UKRAINE (1920-1926)

The subject of the research is influence of communist forces of Poland into society of Western Ukraine. The author analyses activity of communist organizations on territory of Eastern Galychyna, emphasizes among them Communist Party of Eastern Galychyna, which was renamed in 1923 into Communist Party of Western Ukraine, satellite parties, such as Sel-Rob, Narodna Volia, Ukrainian Social-Democracy Party etc. USSR interferences in to internal life of society of Western Ukraine thorough activities of communist organizations, communist agents, agitations in many of civil organizations, such as "Prosvita".